

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**КВАЛІФІКАЦІЯ ОКРЕМИХ
КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВопорушень ПРОТИ
ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Навчальний посібник

ПРАВОВА
ЄДНІСТЬ
РЕДАКЦІЯ
КОРЕКТУРНИХ
ВІДАНЬ

КИЇВ • АЛЕРТА • 2023

УДК 343.3:351.865](477)(075.8)
К32

*Рекомендовано до друку та використання в освітньому процесі
Вченою радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 8 від 30.03.2023)*

Рецензенти:

О.О. Титаренко - д.ю.н., доцент, професор кафедри правоохоронної діяльності Університету митної справи та фінансів;

Д.М. Мірковець - д.ю.н., доцент, заступник керівника Головного слідчого управління Державного бюро розслідувань;

Ю.Б. Курілюк - д.ю.н., професор, начальник управління адміністративної юрисдикції Адміністрації Державної прикордонної служби України, полковник;

О.Г. Матвієнко - заступник начальника відділу розслідування злочинів, скоєних проти життя та здоров'я особи СУ ГУНП в Дніпропетровській області, підполковник поліції.

К32 Кваліфікація окремих кримінальних правопорушень проти
військової безпеки України : навчальний посібник / А.Є. Фоменко,
О.С. Юнін, В.С. Березняк, В.В. Шаблистий та ін. Київ : Алерта,
2023.532 с.

ISBN 978-617-566-791-0

У навчальному посібнику розглянута кваліфікація окремих кримінальних правопорушень проти військової безпеки. Висвітлено поняття та ознаки військової безпеки у системі національної безпеки України, розглянуто співвідношення понять «військовий стан», «агресивна війна», «військовий конфлікт», «збройна агресія», «війна», «період збройного конфлікту» за національним та міжнародним законодавством.

Навчальний посібник розрахований на науковців, викладачів, аспірантів (ад'юнктів), студентів (курсантів) ЗВО, в яких готують правників, працівників правоохоронних органів, прокуратури та суду.

УДК 343.3:351.865](477)(075.8)

ISBN 978-617-566-791-0

© Авторський колектив, 2023
© Видавництво «Алерта», 2023

Авторський колектив

В. С. Березняк - д.ю.н., с.н.с., завідувач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

О. А. Гривенко - д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Р. А. Каторкін - доктор філософії, старший науковий співробітник наукової лабораторії соціологічного моніторингу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

В. Д. Людвік - к. ю. н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

А. В. Мельниченко - к.ю.н., заступник начальника управління - начальник відділу розслідування злочинів, скоєних проти життя та здоров'я особи слідчого управління ГУНП в Дніпропетровській області;

В. Ф. Примаченко - к.ю.н., доцент, завідувач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

В. М. Руфанова - к.ю.н., доцент, слідчий-криміналіст відділу розслідування злочинів, скоєних проти життя та здоров'я особи слідчого управління ГУНП в Дніпропетровській області;

Ю. О. Ткач - ад'юнкт кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

В. Г. Хашев - к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

А.Є. Фоменко - д.ю.н., доцент, заслужений юрист України, професор кафедри публічного права Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»;

В.В. Шаблистий - д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

С.І. Шевченко - к.ю.н., доцент, директор навчально-наукового інституту заочного навчання та підвищення кваліфікації Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

О. С. Юнін - д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, перший проректор Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

ЗМІСТ

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ 3

ПЕРЕДМОВА..... 8

РОЗДІЛ 1. ВОЄННА БЕЗПЕКА У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ.....10

1.1. Поняття національної безпеки та її співвідношення з воєнною безпекою.....10

1.2. Поняття та ознаки воєнної безпеки України22

1.3. Кримінально-правове забезпечення воєнної безпеки України28

Контрольні питання.....34

Література 34

РОЗДІЛ 2. СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

«ВОЄННИЙ СТАН», «АГРЕСИВНА ВІЙНА», «ВОЄННИЙ КОНФЛІКТ», «ЗБРОЙНА АГРЕСІЯ», «ВІЙНА», «ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ» ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ТА МІЖНАРОДНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ38

Контрольні питання.....52

Література52

РОЗДІЛ 3. КВАЛІФІКАЦІЯ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ В СФЕРІ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ54

3.1. Кваліфікація кримінального правопорушення, передбаченого ст. 110 КК «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України»55

3.2. Кваліфікація кримінального правопорушення передбаченого ст. 111 КК «Державна зрада»78

3.3. Кваліфікація кримінального правопорушення передбаченого ст. 111-1 КК «Колабораційна діяльність» ... 118

3.4. Кваліфікація кримінального правопорушення передбаченого ст. 111-2 КК «Пособництво державі-агресору»	142
3.5. Кваліфікація кримінального правопорушення передбаченого ст. 114-2 КК «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану».....	148
<i>Контрольні питання</i>	159
<i>Література</i>	160

РОЗДІЛ 4. КВАЛІФІКАЦІЯ ОКРЕМИХ

КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ В СФЕРІ ДОВКІЛЛЯ

4.1. Кваліфікація кримінального правопорушення передбаченого ст. 239 КК «Забруднення або псування земель»	166
4.2. Кваліфікація кримінального правопорушення передбаченого ст. 240 КК «Порушення правил охорони або використання надр, незаконне видобування корисних копалин»	190
4.3. Кваліфікація кримінального правопорушення передбаченого ст. 242 КК «Порушення правил охорони вод».....	214
4.4. Кваліфікація кримінального правопорушення передбаченого ст. 245 КК «Знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу»	230
<i>Контрольні питання</i>	244
<i>Література</i>	244

РОЗДІЛ 5.

КВАЛІФІКАЦІЯ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ В СФЕРІ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ.....

5.1. Кваліфікація кримінального правопорушення передбаченого ст.	
--	--

258 КК «Терористичний акт»	250
5.2. Кваліфікація кримінального правопорушення передбаченого ст. 258-3 КК «Створення терористичної групи чи терористичної організації»	258
5.3 Кваліфікація кримінального правопорушення передбаченого ст. 260 КК «Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань»	264
<i>Контрольні питання</i>	270
<i>Література</i>	271

РОЗДІЛ 6. КВАЛІФІКАЦІЯ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ В СФЕРІ ОХОРОНИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ

6.1. Кваліфікація виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, глорифікація її учасників (ст. 436 ² КК України)	274
6.2 . Кваліфікація порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 КК України)	288
6.3. Кваліфікація геноциду (ст. 442 КК України)	296
6.4. Кваліфікація найманства (ст. 447 КК України).....	298
<i>Контрольні питання</i>	308
<i>Література</i>	308

ДОДАТКИ	312
----------------------	------------

ПЕРЕДМОВА

24 лютого 2022 року розпочалася відкрита та неспровокована збройна агресія військовослужбовців російської федерації проти України. Український народ продемонстрував усьому світу небачену хоробрість та звитягу, що дозволило за рік визвольної війни деокупувати більшу частину захоплених територій. Разом із успіхами усіх Сил Оборони збільшувалася та продовжує наростати допомога Україні від західних партнерів, у першу чергу, від Сполучених Штатів Америки, Республіки Польща, Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Федеративної Республіки Німеччина тощо. І якщо міжнародна коаліція у складі більше п'ятдесяти країн через російсько-українську війну зазнає економічних збитків, то, за словами першої леді України Олени Зеленської, українці платять кров'ю своїх воїнів, своїх жінок та дітей. Так, станом на лютий 2023 року в Офісі Генерального прокурора України зареєстровано більше як 66 тисяч випадків воєнних злочинів: від невибіркових обстрілів мирного населення до застосування тортур та сексуального насильства. На жаль, масштаби цих злочинів є дійсно руйнівними. Кількість спричинених ними смертей серед цивільного населення вже перевищує 9 тисяч, включаючи більше 460 дітей. Кількість цивільних людей, що отримали поранення, перевищує 12 тисяч, з них більше 900 - це діти¹.

На жаль, як і в будь-якій іншій війні, серед громадян країни, яка захищається, знаходиться певна частина людей, які сприяють окупантам, зафіксовані окремі випадки державної зради серед політичного та військового командування України. Фактично слід вести мову про внутрішнє та зовнішнє посягання на воєнну безпеку України, більша частина яких передбачена у статтях різних розділів Особливої частини Кримінального кодексу України. Звичайно, сюди слід віднести і так звані кримінальні закони воєнного часу, що приймалися без належного обговорення.

Звичайно, що російська збройна агресія змусила свідомих українців перелаштуватися на «рейки військово часу» - кожен своєю щоденною працею наближає нашу Перемогу над ворогом.

¹ Офіс ГПУ розслідує злочини окупантів за трьома головними напрямками – Костін. URL: <https://imi.org.ua/news/ofis-gpu-rozsliduye-zlochyny-okupantiv-za-troma-golovnymy-napryamkamykostin-i50591>.

Десятки тисяч злочинів, що вчинені та вчиняються окупантами в Україні, зумовили впровадження ефективних заходів їх протидії, одним із ключових серед яких є розслідування, що неможливе без правильної кримінально-правової кваліфікації. Особливе місце серед таких небезпечних посягань посідають кримінальні правопорушення проти воєнної безпеки України, оскільки частину з них вчиняють наші громадяни, які, крім власне порушення кримінально-правової заборони, по суті виступають на боці ворога.

Всі ці обставини вимагають від правоохоронних органів та суду швидкого, але максимально можливого встановлення всіх обставин кожного такого кримінального правопорушення з тим, щоб винувата особа понесла покарання, а інші особи утрималися від вчинення подібних кримінальних правопорушень. Разом з тим, вивчення судової практики показує, що існують проблеми у розмежуванні державної зради та колабораційної діяльності, співпраці з ворогом на окупованих територіях та визнання такого факту, наприклад, крайньої необхідності як обставин, що виключають протиправність діяння, тощо.

На ці та інші проблемні питання автори пропонованого навчального посібника намагалися відповісти з урахуванням чинного законодавства, практики його застосування та сучасного стану наукового забезпечення протидії кримінальним правопорушенням, що зумовлені рашистським вторгненням. Маємо надію, що навчальний посібник стане у нагоді не тільки здобувачам вищої освіти, науковцям, а й практичним працівникам. Наскільки це вдалося, покаже час, а відгуки та пропозиції з приводу видання просимо надсилати на корпоративну пошту кафедри кримінального права та кримінології: k_kpk@dduvs.in.ua.

Навчальне видання

КВАЛІФІКАЦІЯ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Навчальний посібник

Відповідальний за випуск
Комп'ютерна верстка
Обкладинка

О. В. Діордійчук
Д. М. Алексєєв
В. С. Жиборовський

Підписано до друку 28.09.2023 р.
Формат 60 x 84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman». Друк офсетний.
Умовн.-друк. арк. 30,92.

Видавництво «Алерта»
04210, м. Київ, а/с 112.
Тел.: (044) 223-15-25, (099) 607-97-62.

Свідоцтво суб'єкта

ДК № 788 від 29.01.2002 р

видавничої справи